

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VIII.

V Ljubljani 1. junija 1868.

List 11.

D E T E.

K ljubo si nedolžno dete, Kak varno si nedolžno dete,
Prijazno kot pomladni cvet; Nevarnosti še ne poznaš;
Obraz je vtis podobe svete, Ti proste ure niso vzete,
Spoštuje ljubi ves te svet! Tovarša angela imaš!

Kak srečno si nedolžno dete,
Britkost ne terga ti sercá;
Pri tebi sreče niso štete,
Veselje v sercu ti igra!

Jakoslov.

Čednosti dobrega učitelja.

1. Resnost.

„Zgled bodi vernim v besedi in
obnašanji, v ljubezni, v veri, v
čistosti“. Tim. 4, 12.

Učitelj bodi resnoben! to je: obnašaj se pri mladini in
pri odraščelih tako, da ne boš nikoli ne v djanji, ne v besedi
onečasteval šole, učencev in samega sebe.

2. Molčecnost.

„Ti pa govori, kar se spodobi
po zdravem uku“. Tit. 1, 1.

Učitelj, bodi molčec! to je: molči, kedar ne smeš go-
voriti, in govori, kedar ne smeš molčati. Ta čednost ima tedaj

v sebi umetnost, da o pravem času molčiš in o pravem času govoriš.

3. Ponižnost.

„Za prevzetnim gre ponižanje; kdor je ponižnega serca, bo čast zadobil“.
Preg. 29, 23.

Učitelj, bodi ponižen! to je: imej vedno pred očmi, da si pri vsem svojem prizadevanji prav malo proti temu, kar bi mogel biti. Ako si ponižen, boš gotovo tudi krotek in poterpežljiv takrat, kedar ti bo to težko stalo.

4. Razumnost.

„Pridobivaj si razumnosti, ker je dražja, kakor srebro“.
Preg. 16, 16.

Učitelj, bodi razumen! to je: izbiraj in rabi naj boljše pomočke, in ogibaj se vsega, kar ti je treba, da dosežeš svoj namen, da svoje učence pred vsem drugim podučuješ in izrejš v lepem soglasji po duhu in sercu.

5. Modrost.

„Modrost je ljudem nezmeren zaklad; kteri si ga v prid obračajo, so deležni božje prijaznosti, in se priporočajo z darovi krotitve“.
Modrost. bukv. 7, 14.

Učitelj, bodi moder! to je: pri vsaki reči išči njeni naj višji namen. Razumnost išče pri podučevanju le bolj bližnjih, bolj posvetnih namenov; modrost pa sledi za večnim namenom vseh djanj in nehanj. Učiteljeva modrost je tedaj naj več v tem, da vedno bolj spoznava važnost in dolžnost, katero mu nalaga njegov imenitni stan. Kedar si pa tako srečen, da ti prisveti zlati žar prave modrosti, glej, da je zopet z nevrednim ravnanjem ne zapraviš, sicer se ne poverne več k tebi. Modrost je svetla in nezvenljiva, in kteri jo ljubijo, jo lahko vidijo, in kteri je iščejo, jo najdejo; kteri je želé, jim naproti pride, da se jim prva pokaže“. (Modrost. bukv. 6, 13.)

6. Poterpežljivost.

„Poterpežljivost delo dopolni“.
Jak. 1, 4.

Učitelj, bodi poterpežljiv! to je: pridobi si tisto moč, s katero brez nevolje in s popolno vdanostjo prenasas vse hudo tega življenja, posebno pa vse zopernosti, ki ti jih zavdaja izreja brezmišljene mladine. Poterpežljivost ni le potrebna, te-

muč tudi koristna. Če učitelj ne zna poterpeti in butaro svojega stanu voljno prenašati, ni učitelj v lepem pomenu te besede, temuč le najemuik in tlačán na lepem domovinskem polji.

7. Zmernost.

„Zagradi s ternjem svoja ušesa; hudobnega jezika nikar ne poslušaj, in svojim ustam vrata in ključavnice napravi“.

Sir. 28, 29.

Učitelj, bodi zmeren! to je: ne prestopaj meje ne v mislih, ne v besedah, pa tudi ne v djanji. Pri vsem svojem ravnanji pri mladini se védi tako, da bodo učenci imeli vedno naj lepši zgled in spodbudo pred seboj.

8. Krotkost.

„Sin, s krotkostjo dopolnui svoja dela, in boš zraven človeške časti tudi ljubljen“.

Učitelj, bodi krotek! to je: a) pametno sodi svoje za-služenje; b) ne bodi svojoglaven, kedar je treba kaj dobrega posnemati; c) ravnaj se po božjih zapovedih, kajti brez teh ne moreš nikjer, naj manj pa pri vzrejevanji shajati; d) obnašaj se vedno tako, da te ne bo treba siliti, da bi še le kaj dobrega začel ali storil; imej sam oči prav odperte! e) nikoli ne zini razžalivne besedice, ktera bi žalila otroško čutilo ali še celó starše in druge odraščene! Imej, kolikor je mogoče, pri vseh obravnávah z učenci krotko, mirno serce, in bodi, kolikor je le mogoče in ti pamet in vest dopušča, prizanesljiv.

9. Gorečnost.

„Vašo gorečnost naj oživlja ljubezen, naj jo razveseljuje vednost, naj jo vterjuje stanovitnost; naj bo žareča, previdna; naj ne bo mlačna, pa ne neskromna ali derzna, pa tudi ne bojazljiva“.

Sv. Bernard.

Učitelj, bodi goreč in vnet za vse dobro! to je: spolnui svoje dolžnosti, kar moreš, na tanko. Kaj ne stori človek in posebno dober učitelj vsega, če je za vse dobro vnet in pregret! On je pred vsem drugim pravi božji služabnik, ker skerbi za božjo večno slavo, ktero cepi in oživlja v mladih sercih; on je zvest sin svoje domovine, in ne stori nikoli nič, kar bi skrunilo imé pravega domovincea; on je dober srenjčan in zvest deržavlján, ker vse te lepe lastnosti mora podpi-

rati ne le z modrim vzrejevanjem, temuč naj več tudi s svojim lepim zgledom.

10. Pazljivost.

„Imamo veliko hranilo, katero je zaupano naši skerbi in čujnosti: to so otroci.“

Sv. Krizost.

Učitelj, bodi pazljiv ali čuječ! to je: pazi na sé, da nič ne storiš in ne opustiš, kar se ne združuje s tvojim imenitnim stanom; pazi pa tudi na svoje učence, da se ti ne pokvarijo; bodi njih pravi svetni angel varh!

11. Značajnost.

„Tvoje oči naj naravnost gledajo, in tvoje trepavnice naj hodijo pred tvojimi stopinjami.“

Preg. 4, 25.

Učitelj, bodi značajan! to je: glej, da spoznaš resnico, in potem, ne omahuj sedaj na levo, sedaj na desno, temuč ostajaj stanovitno pri spoznani resnici. Pravi, stanovitni značaj ima svojo podlago sicer v prostosti, toda ta prostost naj izvira iz tvojega serca, iz lastnega prepričanja. Značajan „mož beseda“ vtiskuje pravi značaj tudi v serca svojih učencev, kakor tudi neznačajan odgojnik vzreja neznačajna, omahljiva serca, kakoršnih se svet ogiba.

12. Pobožnost.

„Skerbno si prizadevaj, se skazati Bogu doskušnega delavca, kteremu se ni treba sramovati.“

Tim. 2, 15.

Učitelj, budi pobožen! to je: spolnuj svoje težavne dolžnosti iz ljubezni do Bogá in zavoljo Boga iz ljubezni do bližnjega. Pobožnost pa more izvirati iz dna serca, ako ne, se rada preverže v hinavščino, ktere naj sé učitelj čez vse varuje. Pobožni učitelj sadi to bogoljubno cvetico tudi v serca svojih gojencev. Pobožni učitelj tudi vse svoje težave in britkosti voljno prenaša, ker vé, da le voljno terpljenje je zaslužljivo in nam daje pravo večno plačilo.

Stari in mladi Slovenec.

Gluma.

O. Gluma impudicitia, glumü scena, iocus, glumiti se garrire, irridere, glumicü scenicus, mimus.

S. Nsl. je *gluma iocus; insania*, glumiti se ali šaliti se, *gluma ĉ - e c - a r histrio* (Gaukler, Schauspieler), serb. hrov. *glumac*, in poslej bodem rabil vzajemno *glum, gluma, glumec, gluminik, glumstvo, glumišče, glumilišče, glumitelj, glumno*.

Gnesti.

O. *Nota saepe je scribi pro e: gnjetomi.*

S. Rad bi vedil, ktera pisava je prava v tej in nekterih naslednjih besedah, ker se v nji ne vjemamo vsi. Iz Vaše opombe vidim, da mi je pisati gnjesti, kakor pišeta i Hrovat i Serb, gnječiti, gnječa.

Gniti.

S. Bral sem že tudi gnjiti, gnjil, gnjiloba, in celo gnjoj! Iz Vašega pisanja spoznam, da je pravo gniti, gnil, gnoj, gnojiti.

Gnusū.

O. Vjema se nekaj z gnesi in gnīsī f. *sordes*, čes. *hnis*. *gnusiti* pa *gnīsiti inquinare*; vendar se ima dobro ločiti ter pomniti, da se nahaja i *gnāsiti, gnusota* in *gnāsota, gnāsivū*.

S. Dasi pravite nsl. *gnus macula hung. gnjus nausea habd. serb. gnus sordes mik. rus. gnusū Ungeziefer*; — pa nosnik mi kaže, da se sme pisati brez *j*, toraj: *gnus, gnusoba, gnusen* itd.

Gnêvū.

O. *Gnêviti irritare, gnêviti se irasci, gnêvū ira, furor.*

S. Jarnik mi spričuje, da je koroškim, pa dolenskim Slovincem znana, in ker jo, kakor i Vi pravite, brata Jugoslovana imata v obliki gnjev, hočem tudi jaz pisariti gnjev, gnjevati, - se, gnjevanje, gnjevatelj, gnjevljiv in gnjevniv *iracundus, gnjevno, gnjevstvo*.

Gnêzdo.

O. *Gnêzdo* in *gnêzno cubile, nidus* cf. *scr. ni et dhâ, ergo locus, ubi quid deponitur; de g praefixo* cf. *gnêtiti cum nêtiti; de z lit. lizdas, nest et nidus; vezdeti et zvêzda. suff. est o, ante quod â excidit; gnêzditi nidificare, — se insidiari.*

S. Eni pišejo gnezdo, eni gnjezdo, in le brate jugoslovanske posnemam, ako rabim v prihodnje vzajemno obliko g n j e z d o.

Gnêtiti.

O. Gnêtiti accendere, saepe cum praep. vüzü, podü incendere; cf. gnêzdo, gnêv.

S. Sedaj rabimo netiti p. ogenj in gnetiti fovere, znetiti, podnetiti, podničevati, v-netilo fomentum, podnetek, podnetljej, kakor hrov. unititi, pronicivati, nitilo; in ker vneti sploh pišem brez *j*, mislim, da je prav tudi netiti ali gnetiti.

Govoriti.

O. Govorü cf. gvorü aquae bulla (Wasserblase), gvorükü, gvoriči, nota russ. govorü.

S. Pomenljivo se mi zdi, da Vam je bilo govoriti a) tumultuari, in potem še le b) loqui; govorü tumultus, clamor; govorinü seditiosus. Kaže mi to, da so že nekdej v sejmiš Sloveni hrumeli in ropotali, kadar so govorili, kakor dostikrat tudi sedaj. Spominjam se narodne pesmi, kjer Pegam pravi, govori t. j. navadno in slovesno, glasovito!

Goj.

O. Goj pax cf. russ. izgoj; serb. goj gaudium; gojilo sedatio. nota lit. giti sanare gajus sanabilis, quae cf. cum scr. džajus medicina a dži vincere.

S. Ta opomba mi je važna zato, ker mi je gojiti, gojilišče, kakor Hrovatom, Serbom, t. j. rediti, vzrejati, gajiti (cf. čes. hájiti hraniti, braniti, varovati) t. j. zdraviti sanare, in časih gojiti nam. kojiti — pokojiti sedare.

Golêmü.

O. To imajo Hrovatje, Serbi, kakor jaz v pomenu magnus, golêmina magnitudo.

S. Pa jo že tudi Slovenci rabimo; treba je toraj, da razumemo na pr. „čudo golemo“!

Gorazdü.

O. Gorazdü peritus, artifex je tuje slovo, iz gotovsk. praep. ga in razda loquela.

S. Mika me le, ker Rus pravi razun gorazdo tudi gorazno valde, in ali ni slov. grozno lep, grozno svet nam. gorazno lep?

Gramada.

O. Piše se tudi gromada in gromača *acervus*, *rogus*, *cumulus*, *materia*.

S. Nsl. grmada, ali gromada; *thema*, pravite Vi sami, je gromü cf. serb. *gromoran ingens*, *gromula ingens homo*; in v tem smislu se nahaja v spisih slovenskih *gromno* ali *gromnot. j.* velikotno, velikansko.

Zemljepisje v ljudski šoli.

(Dalje.)

Južne, apnenče gore; gore možiške; Alpe zilske, Alpe karnske, Čanina, Karavanke.

J. Dosihmal ste mi pravili od severnih pomejnih gorá, od zemlje, ktero pokrivajo prvotne Alpe; povejte mi še kaj od južnih pomejnih gorá ob reki Zili, Zilici in ob desnem dravskem bregu!

O. Južno tretjino zemlje pokrivajo tla južnih apnenčnih Alp; ta pokrajina je pa popolnoma drugačna, kakor so osrednje in severne pokrajine, kar namreč zadeva podobo in sestavo gorá.

Tu so naj prej:

a. Gore možiške (*Miesgebirge*) imenovane, od štajerske strani tudi ljubeljske, od kranjske pa kamniške planine. Te gore so na jugovzhodnem koncu dežele, in pokrivajo kakih 16 □ milj; v njih je obilo poprečnih dolov; povežajo se na ravnost okoli Doberlevasi; notranji planinski apnenčni svet, ki spada prav za prav k Karavankam, ima dokaj svinčene rude in je primerno 5000' visok, naj višji verh Peca, je 6678' visok, na meji so herbti in planine ena h drugi primerno visoke 6500'; naj višji verhunci v južnem kotu zemlje so pa: Storžic 6738', Grintovec na kranjskih tleh naj višji verh vsega pogorja 8145', Kočna 8050'. Sedla in prehodi so pa visoki 3000 — 4000', tako je sedlo jezerske gore na Kranjsko

3802' visoko, na Štajersko je pa prehod čez sedlo Tolstega verha; oba nista ravno težavna.

b. Med zgornjo Dravo, Belim jezerom in reko Belo so pa Alpe zilske, eno samo mogočno pogorje.

To pogorje je 8 milj dolgo in 1—2 milj široko, verhunci so visoki 6000—7000'. Naj višji je lešanski verh 8497' Juk ima 5958', sverž Reifkoggl 7470', Gradišče 6450' mogočna planina Dobrač je 6816' visoka.

Prehodi so od Kotoč k gornjemu Dravberku, od št. Moharja na Višprijane v Greifenburg, od Čač na Pliberk v Belo i. t. d.

c. Ob deželni meji za reko Zilo je mogočno ozidje apnenčnega pogorja. Do soteske Pontabel v dolini reke Bele se imenuje to pogorje Alpe karnske, za to sotesko in za Poziljem se pa imenuje Čanina in Karavanke.

Alpe karnske so sploh niže, njih slemena so pa gola in verhunci ostri; cesta je samo na enem kraji med Kotočami in med Tolmečem na Beneškem v dolini reke Talmenta čez Pleken 4314' visoka. Iz med obilo verhuncev imenujemo le Polinika 7356' in pri vzhodnem koncu Šinaveca nad Naborjetom 6396' — pa Koka 6084'.

Čanina je med doloma reke Bele, namreč tiste Bele, ki teče na Benečansko in Zilice in je še silna panoga poslednjega lednika v južnih Alpah. Tukaj se vzdiguje Višja gora 8448', Kraljev verh 6092' in slavne romarske sv. Višarje — 5646' visoke.

d) Prave Karavanke se vzdigujejo 1—3 milje na široko in čez 5 milj na dolgo za dolino reke Zlice (male Zile). Po predelskem sedlu (3642') pelje edina cesta na Goriško. Dravo pa spremljajo te gore od sv. Jakoba do Abolič.

Reka Bela (železna ali kapeljska Bela) prirodno meji z dolinami svojih pritokov Lipene in Obiršice Karavanke od Možiških gor, ktere se razgrinjajo pred apnenčnim hribovjem možiškim.

Odlikujejo se pa Karavanke tu pa tam tudi s prelepimi drevnatimi predgorji, v katerih rudarji dobivajo mnogo svinca. Naj višji verhunci so: Kamen 5244', Képa 6780', Golica 5802', pa nad cestnim klancem ljubeljskim 4362' v nebo stermeča Begunšica 6522' in slednjič 6630' visoko sleme Košuta. Svinčnati Obir, čegar naj višji verh dosega 6774', se ozira

kakor pravi ober (orjak) pod se na nizko Podravje, nad katerim stojé 2—3000' visoki verhi (na Zili 2085' i. t. d.)

Doline v Karavankah so sploh poprečne, in razun dola reke Kokre in Bele (Kapeljske) nič kaj znamenite; prehodi, edini Ljubel, znan po svojih zemetih 4362', so zeló stermi in težavni.

Koroške gore sva tedaj razdelila 1. v pragorne ali per-votne Alpe, ktere zagrinjajo ves sever in nekoliko tudi osredok dežele. Do prelaza Kačberga se imenujejo Turi in dalje proti vz. so pa muro-dravske Alpe; 2. v južne apnenčne gore, ktere se zopet razdeljujejo na vzhodu v možiške gore, na zahodu pa med Zilo in Dravo v zilske Alpe, ob meji dežele na Laško pa v Alpe karnske do Pontabla, od Pontabla naprej med Belo in Zilico v Čanino in od tod naprej za Zilo in Dravo pa v Karavanke.

(Dalje prih.)

P a š n i k.

Nauk v jeziku. V jeziku morajo učenci v ljudski šoli toliko napredovati, da to, kar slišijo govoriti, dobro raz-umijo, da tiskano in pisano gladko in razumno berejo, — potem da misli drugih, ki jih slišijo ali berejo in tudi svoje misli pravilno govore in zapisujejo. Se vé, da to veljá le v maternem jeziku. Kdor uči učence tujega jezika, naj nikar ne prezira te prve podlage v maternem jeziku.

Pri tem nauki pa se morate imeti pred očmi dve reči: 1) Kako se učenci vadijo in navadijo jezik prav razumevati? 2) Kako se učenci navadijo prav govoriti in pisati? Na obe te vprašanji se odgovarja naj bolje tako, da terdimo: Vadi in vadi učence govoriti in pisati v živih pogovorih in zgledih tako dolgo, da jim je vse to dušna lastina.

Učitelj naj si tedaj prizadeva, da v šoli sam lepo in pravi-lno govori in da posebno pri branji gleda na to, da učenci vsako besedo prav naglašajo in pravilno izgovarajo in posamne stavke, kakor tudi ves berilni spis gladko in razumno berejo. Posebno važno delo ima pa učitelj takrat, ko se učenci vadijo spisovati, to je, ko naj pred prepisujejo, potem pa sami spi-sujejo svoje in drugih misli. Vsaki spis se mora tako dolgo

piliti in piliti in popravljati, da je brez naj manjšega pogreška. To dá sicer učitelju veliko dela in truda, toda potrebno je to, ker brez tega se ne more v jeziku napredovati. Kar veljá to v domačem jeziku, veljá gotovo še bolj v tujem. Pri vsakem delu je vaja prva reč, posebno pa še pri šolskih naukih in med temi posebno pri nauku v jeziku. — a —

Jezik je dar božji. Besedo jezik rabimo v dvojem pomenu. V prvem pomenu je jezik telesni ud, s katerim govorimo. V drugem pomen rabimo besedo jezik za govor, kako govorimo, postavim: slovenski, nemški, i. t. d. Jezik je naj lepša, naj dražja in naj imenitnejša dota, kar jih je prejel človek iz stvarnikove roke, je tedaj velik dar božji. Kako imeniten je ta božji dar, vidi se lahko pri mutastem človeku, ki se ne more tega daru veseliti. On ne more svojih misli in čutov razodevati, ne more z nami govoriti. Z jezikom (govorom) se lahko stori veliko dobrega in koristnega, pa tudi slabega in hudega. Ako kdo kaj napačnega stori, drugi ga posvari in mu pové, v čem se je pregrešil in kaj naj stori, da bo prav. Mi bi bili še v temi nevere, ko bi govora ne bilo. Pervi, ki je naše prednamce učil kat. vere, jim je pridigoval in jih podučeval, kar bi pa ne bil mogel storiti, ko bi ne bil imel govora in bi ne bil umel našega jezika. Mati bi ne mogla učiti sinka moliti in govoriti; oče bi ga ne mogel opominjati in svariti, in še veliko dobrega in koristnega bi se moralo opustiti, ko bi nam ne bil dal modri in dobri stvarnik jezika ali govora. Brez jezika bili bi mi torej neizobraženi in podobni neumni živini. — Z jezikom se lahko stori tudi veliko hudega in slabega. Že v raji je hudobni duh v kačji podobi prve starše ogovoril, k grehu nagovarjal in zapeljal. In tako se je od začetka pa do dan danes z jezikom storilo mnogo hudega. Pa Bog je to prepovedal, človeku pa dal um in prosto voljo, da lahko spozná, kar ni prav, in to opušča, in jezika, ki je tako velik dar božji, ne rabi za nespametne reči. Ne samo prepovedal, tudi kaznoval je Bog to že dostokrat očitno. Tako n. pr., ko je velikan Golijat zabavljivo govoril Izraelcem, ga je Bog kaznoval, in slabi pastir David ga je premagal po božji volji. Zmirom rabimo jezik le v čast božjo, v svoje in v izobraženje svojega národa!

Fr. Franovski.

Šolsko blagó.

Iz številjenja. 1) Pri neki družini so 4 odrasčeni in 2 otroka. Za te je treba vsaki dan za vsakega $2\frac{1}{3}$ ž kruha in sicer tako, da se otroka štejeta za 1 odrasčenega. Koliko reži se mora dati v mlin za kruhovo moko za 10 dni, če 100 ž reži dá 75 ž čiste moke in če se za 3 ž moke potrebuje 2 ž vode za vmešenje, in če testó v peči zgubi $\frac{1}{5}$ svoje teže?

2) Sosed je kupil nova kóla ali voz za 80 gold. Ko bi bil ta voz vsake 3 leta nabarval z oljnato barvo, bi mu bil služil 30 let. Sosed pa ni storil tako, in kóla so se mu že v 14 letih razsula. Koliko ima tedaj sosed zgube, ko bi ga bilo prvo barvanje 2 gold. 50 kr., vsako poznejše pa le 60 kr. stalo?

3) Neki naravoslovec je imel dva kerta zaperta. Ta dva sta pojedla v 9 dneh 341 malih in 193 večjih červov in eno miš. Koliko tega merčesa pojé 1 kert na dan, če se namesto miši šteje 20 malih červov?

4) Ko so travnik v njivo preorali, so dobili po čez 4000 červov. Koliko dni bi se bila s temi červi živila 2 kerta?

5) Navadni netopír požrè hitro enega za drugim 10 kebrov. Drugo pot potrebuje 12 srednjih metuljev. Če se netopír vsaki dan trikrat do sitega nahrani, in če vselej potrebuje po 12 kebrov ali metuljev, koliko tega merčesa prežene 10 netopirjev v pol leta?

6) Nekdo je imel zapertega jéza, in ta je pohrustal v 4 dneh 30 miši, 120 kebrov in 16 polžev. Kolikò teh živali pokončá jež v 3 letih, če se za njegovo zimsko spanje odštejejo za vsako leto 4 meseci?

7) Senica požrè na dan toliko težo gosencinih jajčic, kolikor sama tehta. Če senica le $\frac{3}{4}$ lota tehta, in če se 20.000 jajčic za 1 lot šteje, koliko teh jajčic potrebuje senica na mesec za hrano?

8) Če ena senica požrè na dan 15.000 gosencinih jajčic, od katerih bi vsakih 100 izleženih gosenc le 1 kr. škode naredile; koliko dobička daje tedaj seničino gujezdó 10 glav v 6 mesecih?

Koristne reči.

Spisal *Bogomil Terzinski.*

I. Navadna banana.

Navadna banana (*Musa paradisiaca*) ali kakor ga splošno imenujejo, „rajska smokva“, raste naravnost navpik, in se sme k najjemenitnijim prikazkom v rastlinstvu prištevati. Nje sad meri v dolžini 8—9 palcev, debel je pa en palec. Po okusu je podoben suhim smokvam, in je v več ozirih posebno dobra hrana za ljudi, in v resnici je navadna banana za prebivalce vročega pojasa to, kar pri nas kruh. Osem do devet mesecev

pozneji, ko je bila mladika vsajena, začenja koristno drevo cvetje razvijati, in že v 10. — 11. mesecu, se pokaže 12 — 15 šopkov, v vsakem po 20 bananov, popolnega zrelega sadja. Sadje ljudje obirajo in oberó, potem pa drevo posekajo, ker ne more več cvetja razvijati; pusté le tiste mladike, ki iz korenin izrastejo in dve tretjini deblove visočine dosežejo. Te zopet kmali cvetejo in se razvijajo in dajejo nekoliko pozneji zopet banane. Zrele banane so rumenkaste in imajo sladko, prijetno dišeče mesó. Ljudje jih jedo nekaj kuhane, nekaj pečene. Ta rodovitnost pa, žalibog! ljudi le prevečkrat podpira v lenobi; kajti Aleks. Humboldt je preračunal, da zemlja, kjer k večemu 33 funtov pšenice ali 99 funtov krompirja zraste, rodi 4000 banan. — Iz bananinega stebela napravljajo ondotni prebivalci neko predivo; mlado perjiče in popke jedó osoljene in s poprom potresene ravno tako, kakor mi salato; iz peres, ki so dva čevlja široka in 6 — 8 čevljev dolga, napravljajo različno obleko, jih rabijo za rjuhe, perte, strehe pri hišah i. t. d. Kratko rečeno: vsak del pri tej rastlini znajo ljudje porabiti za različne reči.

2. Pravi kruhovec.

Pravi kruhovec raste na več otokih tihega morja ali oceana, in sicer v dveh plemenih. Pervo je meseno, drugo pa koščičino. Pervo pleme, (ondotni prebivalci ga imenujejo „uru“) zraste visoko ko hrast; peresa so po podobi in barvi smokvinim podobna, in ako jih od veje utergaš, kaplje iz njih mlečen sok. Sad, ki se naredí iz majhne, okrogle mucke, zraste debel ko glava desetletnega otroka. Njegova koža je tanka in mrežasta. Pod njo je neko meso, ki je po barvi snegu, po rahlosti še le pečenemu pšeničnemu kruhu, po okusu pa je temu manj ali bolj enako. Posušen sad je jako zdrava in tečna hrana. Ondotnim prebivalcem služi mesto kruha. O drugem ali koščičinem plemenu ni nič drugega posebnega, nego, da iz njegovega lesa narejajo lepo hišno orodje.

3. Hopuška.

Hopuška raste na močvirnih senčnatih krajih severne Amerike, in je med vsemi rastlinami naj bolj občutljiva. Ako se usede kak merčes na poveršje enega njenih peres, ki iz korenine rastejo, se ta precej zaprè, in se ne odprè pred, da je

merčes mertev. Ako se z iglo ali s slamo kakega peresa dotakneš, se ravno to zgodi. To rastlino so že v 17. stoletji v Evropo prinesli in jo po verteh sadili, toda nikjer se ni hotla prav dobro prijeti in vspešno rasti. Sedaj jih je že več po gosposkih vertih, in plačujejo jih po 5 — 10 tolarjev. Nekdaj so jih prodajali na Angleškem po 200 — 250 tolarjev.

4. Lepodišeča zračna cvetica.

Ta čudna cvetica, ki je domá na Kitajskem in v Kohinhini, rasté ob drevesih ovijaje se po njihovih vejah. Čebuljaste korenine jej služijo le za vterjenje, ne tako ko drugim rastlinam, da bi hrano serkala, kajti to dobiva iz zraka. Kakor bi se komu čudno zdelo, pa je vendar res, da čudna rastlina celó na stropu v kaki sobi raste, cvet razvije in prebivalce razveseljuje.

5. Mlečno drevo.

Ta velika, krasna rastlina, raste po peščenih krajih venezuelskih brežin. Njena peresa so po čevlju dolga; njen sad je mesen z dvema orehoma. Ako se njeno deblo nareže, teče iz njega, akoravno že več mesecev ni dežja bilo, lepljiv, precej gost in lepodišeč sok, ki je prav podoben naj boljemu kravjemu mleku. Ta sok je jako dober in hranilen, da je ondotnim prebivalcem to, kar nam kravje ali kozje mleko. Pa ne le samo za hrano imajo ta sok, z njim tudi ozdravljajo mnogo bolezni. Čim temnejša so drevesa, in kolikor bolj vkup stojé, tim bogatejši se izliva sladki sok. Navadno narežejo deblo po solnčnem vzhodu. Jako prijetno jo z lastnimi očmi videti, kako ob tem času beli in črni, vsak s posodo, za mleko pripravljeno, od vseh strani prihajajo. Človeku se zdi takrat, kakor bi videl družino kakega pastirja, ki jej razdeljuje mleko svoje čede.

Dopisi in novice.

Iz beljaške okolice. **ط** (Učiteljska družba.) Pravila za učiteljsko družbo na Koroškem so poterjena, in bil je že 15. aprila t. l. prvi občni zbor, da je izvolil posebni odbor za 1 leto, in ta je zopet izvolil opravilnike. 14. maja pa se je sešel odbor, da se je posvetoval, ali naj se vstanovi družbin časopis, in ktera vpra-

šanja naj prihodnji občni zbor obravnava? — Odbor sklene izdajati mesečen list, in izvoli predsednika družbe, učitelja glavne šole v Beljaku, g. Fr. Šolc-a za vrednika. — Za prihodno občno zborovanje je odbor določil naslednja vprašanja: 1) Kako naj se dela, da se pospeši in doseže namen ali konec in blagor družbe? — 2) Kaj sme po pravici učiteljska družba od deželnega zbora na korist naših (koroških) ljudskih šol tirjati? — 3) Kaj je treba gledé naših šolskih knjig popraviti? — 4) Kaj je namen telovadskega nauka v ljudski šoli, in kako naj se ovi nauk izvršuje? — Udov šteje do sedaj družba blizo 80.

Jez gotovo nisem eden tistih, ki naskakujejo sedajno vnažno uredbo ljudskih šol; ali to menda celi svet previdi, da se nameram puhlih liberalcev, kojih še uzv. gg. škofje niso zajeziti mogli, sedaj enkrat težko bodemo ustavili. Naloga vsakega umnega človeka pa je, se nevarnosti, ki mu protí, po moči izogibati. Tudi mi učitelji si moramo, da ne bodemo popolno svojovoljnosti posebnih „korenjakov“ izročeni, pomagati sami; napraviti moramo velike družbe (se vé, nikdar po kopitu sedajne liberalnosti), ktere se ložeji ustavljajo neslanim tirjatvam. Ali bodo veliko opomoči mogle, Bog zna; nekaj pa bodo vendar le kot protítežje koristile. Naj se tedaj čast. slov. sobratje na Koroškem nove družbe vdeležijo! Časoma moremo napraviti slovensko podružnico.

Gledé drugega vprašanja za občni zbor nasvetujem, naj gg. govorniki posebno naglašajo, da naj se učitelji ne izdajo popolno občinskim zastopništvom, naj gotovo plačo sprejemajo, naj se izdela postava za počitnino (penzijo), naj se šole ne prepolnujejo, t. j. naj en sam učitelj ne podučuje 100 ali še več učencev itd.

Da imajo učitelji marsikaj tožiti, kažemo tù na te-la dva zgleda: V nemški fari W., v spodnji dravski dekaniji, pride obč. predstojništvu muha v glavo, da bi učitelja odpravilo. Berž napravi prošnjo do deželne vlade, naj učitelja odnese čez devet verhov. Dež. vlada izroči prošnjo preč. konzistoriju, in od tod roma nazaj do dekanijstva. Sedaj učitelj še le zvé za Damokelov meč nad svojo glavo, ter se tudi hitro pri obč. predstojniku zavoljo takega ravnanja pritoži. Konec je bil ta, da so ravno tisti obč. zastopniki, ki so napravili vlogo, naj se učitelj odpravi, podpisali drugo, da nimajo pritožbe zoper učitelja! — V fari Č., v ziljski dolini, bi obč. zastopništvo že bolj starega, pa še popolno čverstega učitelja rado brez počitnine odstavilo. Celó okrajni predstojnik je poslušal ljudi, ko je učitelj zapovedani razkaz o zamudah učencev vložil, da se otroci v šoli nič ne naučé, in da je zatorej zastonj, da bi jih pošiljali v šolo, in opiraje se na to je okr. predstojnik sam sklical obč. zbor, da tirja drugega učitelja. — Take dobrote se ponujajo po namenjeni novi osnovi učiteljem! Zopet v drugih krajih preganjajo svetni gospodje učitelje zato, ker premalo nemškutarijo. Zastran nerednega izplačevanja šolnine pa je občna tožba.

Ima kateri iz med slov. učiteljev na Koroškem kako tako posebno pritožbo (opirati se mora, to se ume, na golo resnico), naj jo kmali pismeno naznani kteremu slovenskih odbornikov učiteljske družbe.

Ti odborniki so sledeči gospodje učitelji: Gajlar France v št. Lenartu (p. Arnoldstein), Lesjak Toma v Lipi (p. Velden) in Vigele Ferd. v Štebnu (p. Villach).

Iz Negove. P. J. Dopis iz slov. goric v „Slov. Narodu“ od 30. aprila t. l. št. 13. pod napisom „učiteljeva volitva v Negovi“ je po našem prepričanju bolj služil nekaki zavidnosti starejega učitelja proti mlajemu, nego resnici in koristi Negovčanov. Gotovo je, da ni celó prav, ako se pri volitvah starejih učiteljev pozabi; ali občine po sedajnem duhu ne gledajo na starost, ampak volijo učitelja, kateri je razun družih potrebnih lastnosti v vsakem šolskem predmetu dobro izurjen, kateri se ne baha s samo narodnostjo, ampak po narodnem duhu in čutji v šoli vsestransko koristi — če tudi na tihem. Previden učitelj se bo tega načela vedno držal, in bo mesto, da si po svojem obnašanju mnogo serditosti in sitnosti brez koristi za narod na glavo nakoplje in z narodnim prepričanjem večnemu židu enak od župe do župe potuje, v šoli z vso močjo in ljubeznijo v narodovem, pa tudi v drugem nam zeló potrebnem jeziku podučeval; sej tudi postava tako tirja.

Kar se tiče učitelja, kterega so bili Negovčani izvolili, naj povem, da je že odstopil, ko ga je g. ? v „Slov. Nar.“ grajal, in da bo torej vsem 13 prosivcem zopet dana prilika oglasiti se in svoja spričevala, a ne le kerstnega lista, odboru poslati. Nesreča pa bi ne bila tolika, kakor si jo mala g. ?, ko bi tudi A. R. ostal učitelj negovski. A. R. je izprašan učitelj glavnih šol, je častno služil v Ljutomeru (učil v 4. razredu), v Mariboru (v 4. razr.), je učil kot pomočni učitelj na mestni realki v Celji; kjer je podučeval tudi v slov. jeziku in opravlja zdaj brez pritožbe svojo službo in dolžnost na glavnih šoli v „Slov. Gradu“, morebiti bolje, ko marsikdo drugi.

(„Slov. Narod.“)

Iz Gorice. (Slovenske šole v Gorici.) Ni davno, kar je došlo od vis. ministerstva nekaj prav važnega zastran slov. šol v Gorici. Leta in leta se toži, da so slovenski razredi tukajšnje c. k. normalke sosebnó III. in IV. prenapolnjeni, kajti v vsi naši grofiji ni na Slovenskem nikjer druge glavne šole, iz ktere bi otroci naravnost v srednje šole (v gimnazij ali realko) prestopili. Vsi otroci iz kmečkih šol prihajajo v viša dva razreda normalkina v Gorico. Število učencev v vsakem teh dveh razredov je 70 — 100 in še čez 100. Kdor kolikaj razumé o šolstvu, mora biti uverjen, da je skoraj nemogoče tako ogromno število različno pripravljenih učencev redno in vspéšno podučevati, tudi ko bi vsi dovolj zmožni in skoz in skoz mirni in pazljivi bili. Potreba tedaj, kakor si bodi tem neprilichnostim v okom priti, je nujnejša od dne do dne. To je spoznala tudi vis. vlada. Došlo je povelje, naj bi se poskerbelo, da se napravi posebna 4razredna slovenska šola v Gorici. Stroške za njo naj bi prevzelo mesto Gorica in občine v okolici mestni. O tem vladinemu nasvetu ima zdaj svoje mnenje naznaniti mestno starestinstvo. — Mi vemo že naprej, kaj in kako naše starestinstvo odgovori; pregloboko so še vkořeninjeni v Gorici stari predsodki gledé Slovencev; pričakovati smemo, da bode še le prihodnji rod milejše in pravičnejše o nas mislil.

(„Dom.“)

Iz Ljubljane. Njih Veličanstvo je poterdilo zakonsko, šolsko in medversko postavo. „Wr. Ztg.“ jo je že razglasila. Tudi „Tov.“ bode prinesel novo šolsko postavo.

— V proračunu letošnjih državnih stroškov je med drugimi tudi odločeno in dovoljeno za bogočastje in šolstvo 4 milijone in 900.000 gold. — „Nov.“ k tej številki dostavljajo: „Pač ubogo malo za šolstvo, tako važno narodom avstrijskim mimo tega, da vojaštvo državi vzame 73 milijonov!“

— Odbor družbe sv. Mohora v Celovcu prosi, da bi blagovolili dosmertni družniki „Vodila novega opravnega reda“, ako jim je po volji, podpisana saj do konca tekočega meseca nazaj poslati, da se njih imena natisnejo v Koledarčku. Komur pa iz med dosmertnih družnikov ta „Vodila“ niso prišla v roke, naj blagovoljno naznani, ali priterjuje po „Priř.“ in po „Glasn.“ razglašenim „Vodilom“.

— Sliši se, da se je zopet, že drugič, prigodilo, da učiteljeva vdova ne dobi pričakovane pomoči od družbe „v pomoč zapuščenim učiteljskim vdovam in sirotam na Kranjskem“ zato, ker vdeležnik ni redno vplačeval svojih doneskov. Da bi enaka nesreča ne zadela še več drugih vdeležnikov, jih „Tov.“ opominja, naj vendar vsak prebere družbina pravila, in naj si posebno v glavo vtisne §. 11., ki pravi: „Letni donesek se vsako leto plačuje meseca oktobra ali novembra za prihodnje leto in sicer pri okrajnem šolskem ogledništvu. Ko preteče ta čas, se obotavljivi udje zavoljo plačila opominjajo. Kdor pri vsem tem svojega letnega doneska do konec meseca januarja šolskega leta ne vplača, zgubi daljno pravico do društva, in se ima tako, kakor bi bil iz družbe stopil“. Res je, da je prvič in naj pred vsak sam kriv ali že nevedoma ali vedoma, če zaostaja s plačo in sploh z dolžnostimi, ki mu jih nakladajo družbina pravila, če potem tudi društvo ne spolnuje svojih do njega; ali te vne-marnosti in nesreče so krivi gotovo tudi tisti, ki denar pobirajo in od udov sprejemljejo in pri tem udom ne razkladajo pravil, če vidijo, da jih ta pa uni prezira; ravno tako je odgovoren tudi tisti v odboru, ki obotavljivih udov v pravem času po svoji nalogi ne opominja za vplačevanje i. t. d.

— Govorilo se je, da so ljubljanski dijaki križev teden med procesijami nekega verstnika ubili. Ljudje ljudi sprašujejo, kje se je to zgodilo, pa nihče ne vé; govorica pa le šumi tako, da šola šolo poprašuje, kje so tisti zločinci. — Zanimivo je, da se taka govorica tako rada verjame in trosi. — Da se otroci križev teden med tem, ko je bila služba božja v cerkvi, zopet letos niso nič kaj spodobno obnašali, marveč telovadili in svoje moči skušali, je resnično in zopet „faktum“ ta „konstatiramo“; ranjence in pa mertve so pa le tisti videli, kateri med odrasčenim svetom nimajo dosti škandalov, tedaj bi jih tudi še pri otrocih radi imeli.